

FORSAND PORTLAND SEMENT

Sikkerhetsdatablad (SDS) iht. EUROPAPARLAMENTS – OG RÅDSFORORDNING (EF) nr. 1907/2006 om registrering, vurdering og godkjenning av samt begrensninger for kjemikalier (REACH), Annex II-EU

Utgitt dato: 01.03.2017

Revidert dato:

AVSNITT 1: IDENTIFIKASJON AV STOFFET/STOFFBLANDINGEN OG AV SELSKAPET/FORETAKET**1.1 Produktidentifikator**

Kjemikaliets navn: Forsand Standard/Industrisement

Varenr: 20500,10500,20540,10540

Nobb nr: 46388523, 46759614,47154172,47154198

1.2 Identifisere relevante bruksområder for stoffet eller stoffblandingen og bruk som det advares mot

Produktgruppe: Sement

Bruksområde: Sement brukes i industrielle anlegg for å produsere/utarbeide hydrauliske bindemidler for bygge-og anleggsarbeid, som ferdigblandet betong, mørtel, puss, fugemasser, gips samt prefabrikkert betong.

1.3 Opplysninger om leverandøren av sikkerhetsdatabladet

Firmanavn: Forsand Sandkompani AS

Adresse: Fossanvegen 402

Post nr: 4110

Poststed: Forsand

Telefon: 51 70 06 70

E- post: lenel@sandkompaniet.no

Web side: <http://www.sandkompaniet.no>

Org.nr: 917 589 917 MVA

1.4 Nødtelefonnummer

Nødtelefon: GIFTINFORMASJONSSENTRALEN 22 59 13 00

AVSNITT 2: FAREIDENTIFIKASJON**2.1 Klassifisering av stoffet eller stoffblandingen**

Klassifisering iht. til CLP nr 1272/2008: H315 - Skin Irrit 2, H317 - Skin Sens 1, H318 - Eye Dam 1,

H335 - STOT SE3

Se avsnitt 16.

Sement inneholder enten naturlige lave konsentrasjoner av løselig krom eller er blitt tilsatt reduksjonsmidler for å kontrollere nivået av allergifremkallende løselig krom til under 2 mg/kg av sementens samlede tørrvekt . Sement er likevel klassifisert som Skin Sens 1 da det kan forårsake allergisk reaksjon hos noen individer.

2.2 Merkingselementer

Varselord: Fare

Faresetninger:

H315 Irriterer huden.

FORSAND PORTLAND SEMENT

H317 Kan utløse en allergisk hudreaksjon.

H318 Gir alvorlig øyeskade.

H335 Kan forårsake irritasjon i luftveiene.

Sikkerhetssetninger:

P102 Oppbevares utilgjengelig for barn.

P280 Benytt vernehansker/ verneklær/ vernebriller / ansiktsskjerm.

P302 + P352 VED HUDKONTAKT – vask med mye såpe og vann.

P333 + P313 Ved hudirritasjon eller utslett, søk legehjelp.

P305 + P351 + P338 VED KONTAKT MED ØYNE: Skyll forsiktig med vann i flere minutter. Fjern eventuelle kontaktlinser dersom dette enkelt lar seg gjøre. Forsett skyllingen.

P301 + P310 VED SVELGING: Kontakt umiddelbart GIFTINFORMASJONEN eller lege.

Sement reagerer med vann og danner en sterk alkalisk løsning. Hudkontakt med våt sement, fersk betong eller mørtel kan derfor forårsake irritasjon, eksem eller etseskader.

2.3 Andre farer

Sement oppfyller ikke kriteriene for PBT eller vPvB i samsvar med vedlegg XIII i REACH.

AVSNITT 3: SAMMENSETNING/OPPLYSNINGER OM BETANDELER**3.2 Stoffblandinger**

Bestanddel	Identifikasjon	Innhold	Klassifisering
Portlandsement	65997-15-1 EC-nr: 266-043-4	100 %	H315 – Skin Irrit 2, H317 – Skin Sens 1, H318 – Eye Dam 1, H335 – STOS SE3

Se under utfyllende opplysninger i punkt 16..

AVSNITT 4: FØRSTEHJELPSTILTAK**4.1 Beskrivelse av førstehjelpstiltak**

Generelt: Nødtelefon, se seksjon 1.4

Innånding: Flytt personen til frisk luft. Fjern støv fra munn og nese. Kontakt lege hvis irritasjon vedvarer eller oppstår, eller hvis ubehag, host eller andre symptomer vedvarer.

Hudkontakt: Etter kontakt med våt sement, vask huden med store mengder vann. Fjern tilsølte klær, sko, klokker etc. og rengjør grundig før gjenbruk. Oppsøk medisinsk behandling i alle tilfeller av hudirritasjon eller etseskader.

Øyekontakt: Ikke gni øynene da dette kan føre til mekanisk skade på hornhinna. Fjern ev. kontaktlinser. Bøy hode, hold øyelokkene fra hverandre og skyll øyet umiddelbart med mye rent vann i minst 30 minutter for å fjerne alle partikler. Unngå å spyle partikler inn i uskadd øye. Hvis mulig, bruk isotont saltvann (0,9% NaCl) Kontakt en spesialist i yrkesmedisin eller øyenlege.

Svelging: Ikke fremkall brekninger. Hvis personen er ved bevissthet, skyll munnen med vann og gi rikelig med vann å drikke. Kontakt øyeblikkelig lege eller Giftinformasjonen.

Anbefalt personlig verneutstyr for førstehjelpspersonell: Personlig verneutstyr er vanligvis ikke nødvendig. Førstehjelpsarbeidere bør unngå kontakt med våt sement eller blandinger som inneholder våt sement.

FORSAND PORTLAND SEMENT

4.2 De viktigste symptomene og virkningene, både akutte og forsinkede

Øyne: Øyekontakt med sement (tørr eller våt) kan forårsake alvorlige og potensielt irreversible skader.

Hud: Sement kan ha en irriterende effekt på fuktig hud (pga svette eller fuktighet) etter langvarig kontakt, eller kan forårsake kontakteksem etter gjentatt kontakt. Langvarig hudkontakt med våt sement eller våt betong kan forårsake alvorlige etseskade fordi de utvikler seg uten at man kjenner smerte (for eksempel ved kneling i våt betong selv når man bruker bukser). For flere detaljer se ref.1 i seksjon 16.

Innånding: Gjentatt innånding av støv fra vanlig sement over lang tid øker risikoen for å utvikle lungesykdommer.

Miljø: Ved normal bruk, er vanlig sement ikke farlig for miljøet.

4.3 Angivelse av om umiddelbar legehjelp og spesialbehandling er nødvendig

Ta dette databladet med deg når du kontakter lege.

AVSNITT 5: BRANNSLOKKINGSTILTAK

5.1 Slokkingsmidler

Vanlig sement er ikke brennbart.

5.2 Særlige farer knyttet til stoffet eller stoffblandingen

Stoffet er ikke brennbart og ikke eksplosivt og vil heller ikke støtte eller forsterke forbrenning av andre materialer.

5.3 Råd til brannmannskaper

Stoffet utgjør ingen fare relatert til brann. Ikke behov for særskilt verneutstyr for brannmannskap.

AVSNITT 6: TILTAK VED UTILSIKTET UTSLIPP

6.1 Personlige forsiktighetsregler, personlig verneutstyr og nødrutiner

Bruk verneutstyr som beskrevet i seksjon 8 og følg anbefalingene for sikker håndtering i seksjon 7.

Nødprosedyrer er ikke nødvendig. Imidlertid er åndedrettsvern nødvendig i situasjoner med store mengder støv.

6.2 Forsiktighetsregler med hensyn til miljø

Spyl ikke sementen ned i kloakken, avløpssystemer, vannreservoar, bekker o.l.

6.3 Metoder og materialer for oppsamling og rensing

Bruk oppsamlingsmetoder som støvsuger, utstyrt med høyeffektive luftfiltre eller tilsvarende teknikk som ikke forårsaker luftbåren spredning. Bruk aldri trykkluft. Unngå støvdannelse. Våt sement ryddes opp og plasseres i en container. La stoffet tørke og stivne før deponering som beskrevet i seksjon 13.

6.4 Henvisning til andre avsnitt

Se avsnitt 8 og 13.

AVSNITT 7: HÅNTERING OG LAGRING

7.1 Forsiktighetsregler for sikker håndtering

Følg anbefalingene i seksjon 8. Ved opprydding av tørt støv se seksjon 6.3 Det anbefales å flge « God

FORSAND PORTLAND SEMENT

praksis « publisert på

http://www.norskindustri.no/getfile.php/Dokumenter/PDF/VeiledningGodPraksis_Silikater.pdf for

håndtering av silikatprodukter.

7.2 Vilkår for sikker lagring, herunder eventuelle uforenligheter

Bulk sement bør lagres i siloer som er vanntette, tørre (dvs. slik at faren for intern kondens er minimert), rene og beskyttet mot forurensning.

Pakkede produkter bør oppbevares i uåpnede poser klare fra bakken i kjølige og tørre omgivelser, beskyttet mot overdreven trekk for å unngå degradering av kvalitet. Sekker bør stables på en stabil måte. Sement kan bygges opp eller holde seg til veggen i trange rom. Sement kan utløse, kollapse eller falle uventet.

For sement behandlet med krom reduserende middel i henhold til bestemmelsene gitt i seksjon 15, vil effektiviteten til reduksjonsmiddelet bli redusert med tiden. Derfor vil sementposer og eller leveringsdokumenter inneholde informasjon om pakkedato som er hensiktsmessig for å opprettholde

7.3 Særlige sluttanvendelser

Se seksjon 1.2.

AVSNITT 8: EKSPONERINGSKONTROLL/PERSONBESKYTTELSE**8.1 Kontrollparametere**

DNEL refererer til respirabelt støv. Men, verktøyet som brukes til risikovurderingen (MEASE) bruker med inhalerbar fraksjon. Derfor er en ekstra sikkerhetsmargin iboende inkludert i utfallet av vurderingen og de utledete risikohåndteringstiltak.

For arbeidere, er ingen DNEL for hudeksponering tilgjengelig, verken fra humane farestudier eller fra menneskelig erfaring. Siden sement er klassifisert som irriterende på hud og øyne, må hudeksponering minimeres så langt det er teknisk mulig.

8.2 Eksponeringskontroll

Under arbeid, unngå kneling i fersk mørtel eller betong der det er mulig. Hvis kneling er absolutt nødvendig , må passende vanntett personlig verneutstyr brukes. Ikke spis, drikk eller røyk når du arbeider med sement for å unngå kontakt med hud og munn.

Før du begynner å jobbe med sement, smør på en beskyttelseskrem og smør på nytt med jevne mellomrom. Umiddelbart etter arbeid med sement eller sement-holdige materialer, bør arbeiderne vaske seg eller dusje og bruke fuktighetskremer på huden. Fjern tilsølte klær, sko , klokke etc. og rengjør dem grundig før gjenbruk.

Forholdsregler for å hindre eksponering

Normale forsiktighetsregler ved håndtering av kjemikalier skal følges. Mulighet for øyespyling bør finnes på arbeidsplassen. Sørg for tilstrekkelig generell og lokal avtrekksventilasjon.

Åndedrettsvern: Når en person eksponeres for støvmengder som er over administrative norm, må passende åndedrettsvern benyttes. Type åndedrettsvern må tilpasset støvnivået og være i samsvar med relevant NS-EN standard. Det anbefales minimum bruk av støvmaske med P2 filter (FFP) NS-EN 149, NS-140, NS-EN 14387, NS-EN 1827.

Håndvern: Neopren, nitril, polyetylen eller PVC. Sement er kromreduert, derfor er muligheten for kromallergi redusert. Personer med kromallergi bør likevel unngå kontakt med nyblandet produkter som inneholder sement. EN 374

Øye/ansiktsvern: Ved fare for sprut, bruk godkjente vernebriller eller ansiktsskjerm. Bruk støvtette vernebrille ved risiko for støvdannelse. EN 166.

Hudvern: Ved risiko for direkte kontakt eller sprut bør verneklær benyttes.. Støvler, tette langermede verneklær samt hudpleieprodukter for å beskytte huden mot langvarig kontakt med våt sement. NS 340

FORSAND PORTLAND SEMENT**AVSNITT 9: FYSISKE OG KJEMISKE EGENSKAPER****9.1 Opplysninger om grunnleggende fysiske og kjemiske egenskaper****Tilstandsform:** Pulver**Farge:** Grå**Lukt:** Luktfri**pH:** Verdi 11-13,5**Smelte/Frysepunkt:** Verdi >1250°C**Startkokepunkt og kokeområde:** Ikke relevant siden ved normale atmosfæriske betingelser er smeltepunkt > 1250 °C**Flammepunkt:** Ikke relevant**Fordampningshastighet:** Ikke relevant**Antennelighet(fast stoff, gass):** Ikke relevant**Øvre/nedre antennelighets eller eksplosjonsgrense:** Ikke relevant**Damptrykk:** Ikke relevant**Damptetthet:** Ikke relevant**Relativ tetthet:** 2,75 til 3,20, bulk tetthet 0,9-1,5 g/cm³**Løselighet(er):** 0,1-1,5 g/L (T=20 °C)**Fordelingskoeffisient; N-oktanol/vann:** Ikke relevant**Selvantenningsstemperatur:** Ikke relevant**Nedbrytningstemperatur:** Ikke relevant**Viskositet:** Ikke relevant**Eksplosjonsegenskaper:** Ikke relevant**Oksidasjonsegenskaper:** Ikke relevant**9.2 Andre opplysninger**

Partikkelstørrelse: Verdi 5-30µm

AVSNITT 10: STABILITET OG REAKTIVITET**10.1 Reaktivitet**

Når stoffet blandes med vann, vil det stivne til en stabil masse som ikke er reaktiv under normale betingelser.

10.2 Kjemisk stabilitet

Stabilt ved angitte lagringsbetingelser og lagringstid.

10.3 Mulighet for farlige reaksjoner

Forårsaker ikke farlige reaksjoner.

10.4 Forhold som skal unngås

Fuktige forhold kan føre til klumpdannelse og redusere produktkvaliteten

10.5 Uforenelige materialer

Sterke syrer. Ammoniumsalter, aluminium eller andre ikke-edle metaller. Ukontrollert bruk av aluminiumspulver i våt sement må unngås da hydrogen produseres.

10.6 Farlige nedbrytningsprodukter

Sementen vil ikke brytes ned til noen farlige produkter

FORSAND PORTLAND SEMENT**AVSNITT 11: OPPLYSNINGER OM HELSEMESSIGE VIRKNINGER****11.1 Opplysninger om toksikologiske virkninger**

Akutt giftighet: Irriterer luftveiene.

Hudetsing/hudirritasjon: Irriterer huden.

Alvorlig øyeskade/øyeirritasjon: Fare for alvorlig øyeskade.

Sensibiliserende ved innånding eller hudkontakt: Ved svelging av store mengder sement kan det oppstå irritasjon av fordøyelsessystemet.

Skader på arvestoffer i kjønnseller: Ingen indikasjon.

Kreftfremkallende egenskaper: Ikke kjent.

Reproduksjonstoksisitet: Basert på tilgjengelig data, er kriteriene for klassifisering ikke oppfylt.

STOT – enkelteksponering: Hyppig innånding av støv over lengre tid øker faren for å utvikle lungesykdommer.

STOT – gjentatt eksponering: Gjentatt eller langvarig eksponering kan gi hudirritasjon og irritasjon ved innånding.

Aspirasjonsfare: Ikke relevant.

Generelt: Sementen er tilsatt jernsulfat som reduserer 6-verdig krom til 3-verdig. Risikoen for kromallergi er med dette vesentlig redusert. Reduksjonseffekten i ren sement er minst 6 måneder og i mørtel(pga. blanding med sand) minst 12 måneder dersom produktet lagres tørt og i lukket emballasje. Ved kontakt med vann dannes kalsiumhydroksid som er etsende.

Innånding: Irriterer luftveiene.

Hudkontakt: Irriterer huden

Øyekontakt: Alvorlig øyeirritasjon, sprut i øyne kan gi varig etseskader.

Svelging: Svelging av produktet kan gi irritasjon og ubehag.

AVSNITT 12: ØKOLOGISKE OPPLYSNINGER**12.1 Giftighet**

Kjemikalie er ikke klassifisert som miljøskadelig. Store mengder av produktet kan påvirke pH i vannmiljøet med risiko for skadevirkninger for vannorganismer.

12.2 Persistens og nedbrytbarhet

Kjemikalie består hovedsakelig av uorganiske forbindelser som ikke er biologisk nedbrytbare.

12.3 Bioakkumuleringsevne

Det forventes ingen skadelig langtidseffekter på vannorganismer.

12.4 Mobilitet i jord

Delvis løselig i vann. Produktet herder til en fast immobil masse.

12.5 Resultater av PBT-og vPvB-vurdering

Ikke PBT. Ikke vPvB

12.6 Andre skadevirkninger

Må ikke tømmers i kloakk, vassdrag eller grunn.

FORSAND PORTLAND SEMENT**AVSNITT 13: DISPONERING****13.1 Afallsbehandlingsmetoder**

Herdet materiale er ikke klassifisert som farlig avfall.
Skikkelig tømt emballasje, er ikke klassifisert som farlig avfall.
Unngå utslipp i kloakkvannsystemet, vassdrag eller grunn. Herdet produkt er ikke farlig avfall.

Avfallskode EAL: 101314 betongavfall og betongslam, 170101 betong
EAL Emballasje: 150101 papp emballasje – 150102 emballasje av plast.

AVSNITT 14: TRANSPORTOPPLYSNINGER**14.1 FN- nummer**

Ikke farlig i forbindelse med transport under UN, IMO, ADR/RID og IATA/ICAO regler.

14.2 FN-forsendelsesnavn

Ikke relevant

14.3 Transportfareklasser

Ikke relevant

14.4 Emballasjegrupper

Ikke relevant

14.5 Miljøfare

Ikke relevant

14.6 Særlige forsiktighetsregler ved bruk

Ikke relevant

14.7 Bulktransport iht. vedlegg II i MARPOL 73/78 og IBC-regelverket

Ikke relevant

AVSNITT 15: OPPLYSNINGER OM LOVER OG FORSKRIFTER**15.1 Særlige bestemmelser/særskilt lovgivning om sikkerhet, helse og miljø for stoffet eller stoffblandingen**

EUs forordning nr.1907/2006 (REACH) avdeling IV, art.31 og vedlegg II.

EUs forordning om klassifisering, merking og emballering av stoffer eller stoffblandinger (CLP) nr.1272/2008 med senere endringer.

Vedlegg XIV – Liste over stoffer som krever autorisasjon med senere endringer.

Vedlegg XVII – Restriksjoner på produksjon, markedsføring og bruk av bestemte farlig stoffer.

Administrative normer, veiledning nr. 361 med endringer.

Kommisjonsforordning (EU) nr. 413/2010 med endringer.

ADR/RID 2015 forskrift nr. 384 av 1.april 2009.

Forskrift 2004 nr.922 om begrensning i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter (Produktforskriften med endringer).

REACH informasjon: Alle ingredienser i dette produktet er allerede registrert eller tatt opp av oppstrøms leverandør eller ekskludert fra regulering og eller unntatt registrering.

Deklarasjonsnummer:

FORSAND PORTLAND SEMENT**15.2 Vurdering av kjemikaliesikkerhet**

Vurdering av kjemikaliesikkerhet er ikke gjennomført av stoffet eller stoffblandingen

AVSNITT 16: ANDRE OPPLYSNINGER

Klassifisering i henhold til CLP   Skin Irrit. 2, H315
Skin Sens 1; H317
Eye Dam 1, H318
STOT SE3, H335

H - setninger   H315 Irriterer huden
H317 Kan utløse en allergisk hudreaksjon
H318 Gir alvorlig øyeskade
H335 Kan forårsake irritasjon i luftveiene.

P-Setninger   P102 Oppbevares utilgjengelig for barn
P261 Unngå innånding av støv
P305+351+338 Får man stoffet i øynene; skyll straks forsiktig i flere minutter med vann, fjern eventuelle kontaktlinser dersom dette enkelt lar seg gjøre. Fortsett skyllingen.
P302+352 Får man stoffet på huden, vask straks med store mengder vann og såpe.
P280 Benytt verneklær, vernehansker og vernebriller/ansiktsskjerm.
P301+310 Ved svelging, kontakt et GIFTINFORMASJONSSENTER eller lege.

Leverandørens anmerkninger Opplysningene i dette databladet er utarbeidet på grunnlag av opplysninger fra underleverandører og er i henhold til opplysninger i vår besittelse på den sist angitte dato for revisjon. De opplysninger som er gitt er ment å være retningsgivende for sikker håndtering, bearbeiding, lagring og transport. Det forutsettes at produktet benyttes i henhold til beskrivelse på emballasjen eller annen teknisk beskrivelse utarbeidet av Mørtelverket Forsand. Enhver annen bruk av produktet, eventuelt i kombinasjon med andre produkter eller prosesser skjer på brukerens eget ansvar.

Revidert versjon:

Revidert: